

Duration: 3 hours

Marks: 100

N.B:

1. All questions are compulsory.
2. All questions have internal choice.
3. Figures to the right indicate full marks.

1. Solve **any two** questions. 20
  - A) Explain the various concepts of birth rate and fertility rate.
  - B) Explain the demographic transitions during the process of development.
  - C) Discuss the unequal treatment within household.
2. Solve **any two** questions. 20
  - A) Explain the Lewis model of structural change.
  - B) Describe the trends of urbanization in India.
  - C) Describe the urban informal sector.
3. Solve **any two** questions. 20
  - A) Explain the role of agriculture sector in economic development.
  - B) Explain the distribution of land ownership in India.
  - C) Explain the structure of rural credit market.
4. Solve **any two** questions. 20
  - A) Explain the main causes of environmental problems.
  - B) Discuss the rural poverty and environmental destruction.
  - C) Discuss the industrialization and environmental pollution.
5. Write short notes. (**Any Two**) 20
  - 1) Age structure of population.
  - 2) Migration and development
  - 3) Interlinkages between rural factor markets.
  - 4) Common property resources

*****

वेळ: ३ तास

गुण : १००

- सूचना –
१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
  २. सर्व प्रश्नांना अंतर्गत पर्याय आहेत.
  ३. उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
  ४. मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावे.

प्र. १) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- अ) जन्मदर आणि जननदराच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) विकास प्रक्रिये दरम्यान होणारे लोकसंख्येचे संक्रमण स्पष्ट करा.
- क) कौटुंबिक पातळीवर स्त्रियांना दिली जाणारी असामान्य वागणूक यावर चर्चा करा.

प्र. २) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- अ) संरचनात्मक बदलाचे लेविस यांचे प्रतिमान स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील नागरीकरणाच्या प्रवृत्तीचे वर्णन करा.
- क) नागरी भागातील असंघटीत क्षेत्राचे वर्णन करा.

प्र. ३) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- अ) आर्थिक विकासातील कृषी क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील जमीन मालकीचे वितरण स्पष्ट करा.
- क) ग्रामीण पतबाजाराची रचना स्पष्ट करा.

प्र. ४) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

२०

- अ) पर्यावरणीय समस्यांची प्रमुख कारणे स्पष्ट करा.
- ब) ग्रामीण दारिद्र्य आणि पर्यावरणीय विनाश यावर चर्चा करा.
- क) औद्योगीकरण आणि पर्यावरणीय प्रदूषण यावर चर्चा करा.

प्र. ५) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन)

२०

- १) लोकसंख्येची वयोरचना
- २) स्थलांतर आणि विकास
- ३) ग्रामीण घटक बाजारांमधील आंतरसंबंध
- ४) सामुहिक मालमत्ता संसाधने

*****